

بررسی میزان کارآمدی آموزش زبان عربی متوسطه اول شهر نکا از دیدگاه دبیران و دانش آموزان شهر نکا (۹۴-۹۵)

عبدالله سلیمانی^۱، حسین یوسفی آملی^۲، حسن گودرزی لمراسکی^۳

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه مازندران.

^۲ دانشیار و عضو هیئت علمی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه مازندران.

^۳ دانشیار و عضو هیئت علمی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه زبان و ادبیات عرب، دانشگاه مازندران.

چکیده

در نظام آموزشی کشور ما، دو زبان عربی و انگلیسی به عنوان زبان های غیر از زبان مادری آموزش داده می شوند که زبان عربی، به دلیل توصیه علمای دین ما به فراگیری آن و تاکید بر آموزش آن در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، از اهمیت خاصی برخوردار است. پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان کارآمدی آموزش زبان عربی در مقطع متوسطه اول، از نظر دبیران و دانش آموزان پایه هفتم شهر نکا، انجام گرفت. این پژوهش از نوع پژوهش های توصیفی - زمینه یابی است و برای اندازه گیری نظر دبیران و دانش آموزان، از دو پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. جامعه این پژوهش شامل همه معلمان عربی شهر نکا و دانش آموزان دختر و پسر پایه هفتم در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ است. نمونه مورد بررسی را به شیوه تصادفی طبقه ای و براساس جدول کریجسی مورگان انتخاب شدند. با توجه به یافته های پژوهش حاضر نتیجه گرفته می شود که آموزش زبان عربی به عنوان زبان دوم/ خارجی، در نظام آموزشی ما به طور علمی توجه نشده است و تا حد مطلوب فاصله زیادی دارد و برای رسیدن به نتایج مطلوب، تحولات جدی و همکاری بخشهای مختلف لازم است. از مهمترین راهکارها برای بهبود این وضعیت، ارتقای سطح آموزش از طریق ضمن خدمت معلمان زبان عربی است.

واژگان کلیدی: زبان عربی، پایه هفتم متوسطه، کارآمدی، برنامه درسی، دبیران عربی نکا، دانش آموزان.

مقدمه

الحمد لله خلق الانسان علمه البيان نزل القرآن بلسان عربي مبين، و الصلاة و السلام على النبي العربي سيد ولد آدم و خاتم الانبياء و المرسلين، وبعد: معروف است که زبان عربی از زمان درخشش سپیده اسلام زبان مسلمانان است، قرآن کریم، قانون اساسی مسلمانان، به این زبان نازل شده است، با این زبان با خاتم انبیاء و پیامبران سخن گفته است، و این زبان قدیمی ترین زبان زنده دنیا است که هیچ تغییر و تحولی در آن رخ نداده است و در طول چهارده قرن تمدن جهانی اسلام را در مشرق و مغرب در بر گرفته است، بالاتر از همه اینها زبان عربی در میان زبان های معروف جهان منزلت جهانی کسب کرده است - به طوری که یکی از زبان های است که در سازمان های جهانی به رسمیت شناخته شده است - بنابر این عربی فقط زبان دین و تمدن نیست، بلکه زبان ارتباط جهانی هم است.

از همان زمان که ایرانیان دروازه های خود را بر روی سپاهیان عرب گشودند و با آغوش باز اسلام را پذیرفتند، بدون هیچ تعصبی و با شور و نشاط و علاقه ای فوق العاده به فراگیری، ضبط و تدوین زبان و ادبیات عرب پرداختند. مردم کشور ما امروزه بیش از گذشته نیاز به آشنایی با زبان و ادبیات عربی دارند چرا که عربی زبان اول جهان اسلام و زبان فرهنگ و تمدن بیشتر کشورهای مسلمان است و ما برای اتحاد، همدلی و همزبانی با جهان اسلام و بهره گیری از منابع اصلی اسلامی و تحقیقاتی که در این زمینه انجام می شود همچنین تسلط بر زبان و ادبیات فارسی که از زبان و ادبیات عربی بسیار تاثیر پذیرفته است. از همین رو در نظام آموزشی ما و مراکز آموزش عالی کشورمان آموزش و یادگیری زبان عربی ارائه می شود. زبان عربی به عنوان یکی از زبان های غنی و پر جاذبه که علاوه بر تاریخ طولانی از گستردگی شایان توجهی برخوردار است، دارای ویژگی های قابل توجهی است که فراگیری و آموزش آن در مدارس را اهمیت بیشتری می بخشد. ساختارهای بدیع و دل انگیز، فراوانی واژگان، پویایی پذیرش از دیگر زبان ها، تنوع در تعبیر و استواری در نظام زبانی از مهمترین ویژگی های این زبان در نظام آموزشی ما است.

با توجه به موارد فوق و اهمیت مسئله به نظر می رسد پژوهش و بررسی میزان کارآمدی آموزش زبان عربی دوره متوسطه اول در جهت تقویت و گسترش زبان عربی در مدارس و جامعه ما از اهمیت خاص و ضروری برخوردار باشد.

بیان مسأله

در نظام آموزشی کشور ما، دو زبان عربی و انگلیسی به عنوان زبان های غیر از زبان مادری آموزش داده می شوند که زبان عربی، به دلیل توصیه علمای دین ما به فراگیری آن و تاکید بر آموزش آن در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، از اهمیت خاصی برخوردار است.

همچنین، ذهن و ادب ما ایرانیان سال ها با این زبان مأنوس است و به همین دلیل، در قانون اساسی، زبان عربی به عنوان زبان دوم شناخته شده است. در سند راهنمای برنامه درسی عربی عمومی دوره متوسطه (۱۳۸۷)، اهداف درسی عربی عمومی متوسطه (انتظاراتی) که از دانش آموز با گذراندن واحدهای مربوطه می رود) به شرح زیر بیان شده است:

۱- آشنایی با نظام صوتی و دستوری زبان عربی، به منظور درک مفاهیم دینی و قرآنی

۲- آشنایی با ساختار صرفی و نحوی جملات عربی

۳- آشنایی با قواعد مورد نیاز با رویکردی جدید برای دستیابی به فهم عبارات و متون اسلامی

۴- آشنایی با متون مختلف دینی، به منظور بیان ارزش ها و مسائل اخلاقی به شیوه غیر مستقیم

۵- آشنایی با ترجمه عبارت های عربی و درک آن ها، به ویژه آیات قرآن و احادیث

۶- آشنایی با ارتباط تنگاتنگ زبان فارسی با عربی و کاربرد فراوان واژه های عربی در زبان فارسی

۷- تقویت توانایی درست خوانی و روان خوانی عبارت و متون عربی

۸- افزایش علاقه دانش آموزان به زبان عربی و ترغیب آن‌ها به استفاده درست از آموخته‌ها.

لذا با توجه به تحول سند بنیادین نظام آموزش و پرورش و به تبع آن تغییر در نظام آموزشی آموزش و پرورش ایران و تغییر کتب درسی دوره متوسطه اول از حدود سال ۱۳۹۰ تا به حال وبا توجه به اینکه حجم پژوهش‌های انجام شده در زمینه آموزش زبان عربی در کشور اندک است و پژوهش‌های جامع برای بررسی میزان کارآمدی آموزش این زبان در دوره متوسطه اول انجام نشده است و تدریس این درس به دلیل مطرح شدن آن در قانون اساسی از اهمیت خاصی برخوردار است، انجام پژوهشی در زمینه بررسی میزان کارآمدی آموزش عربی متوسطه اول، ضروری به نظر می‌رسد. پژوهش حاضر در دسته پژوهش‌های ارزشیابی برنامه درسی قرار دارد (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۸؛ ۲۷۶). ارزشیابی در برنامه درسی برای شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه درسی قبل از اجرا و کارایی آن پس از اجرا به کار گرفته می‌شود (مومنی و زارعیان، ۱۳۸۹). ارزشیابی از برنامه‌های درسی الگوهای مختلفی دارد. ارزشیابی هدف - محور و هدف - آزاد، دو الگوی ارزشیابی با سابقه برنامه درسی هستند که در پژوهش حاضر، از مبانی آن‌ها الهام گرفته می‌شود.

در پژوهش حاضر، با توجه به اینکه الگو یا نظریه‌ای که ملاک‌ها یا معیارهای مشخصی برای سنجش میزان کارآمدی آموزش زبان دوم / خارجی و برنامه درسی آن یافت نشد لذا چارچوب و محتوای کلی پژوهش (میزان کارآمدی آموزش زبان عربی) بعنوان متغیرهای اصلی عبارتند از: معیارهای انتخاب محتوا در برنامه ریزی درسی آموزش زبان عربی - رابطه محتوای کتب درسی عربی متوسطه اول با معیارهای انتخاب محتوا در برنامه ریزی درسی متناسب - میزان مهارت معلمان زبان عربی، جهت تدریس عربی پایه هفتم - اهداف تعیین شده در برنامه درسی عربی متوسطه اول در ارتباط با نظام آموزشی ما - نقش تجهیزات آموزشی و رابطه آن با میزان مهارت‌های اساسی (خواندن، نوشتن، صحبت کردن و شنیدن) که براساس داده‌های پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار می‌گیرند.

حال با توجه به مباحث و متغیرهای فوق، هدف اصلی محقق در این پژوهش "بررسی میزان کارآمدی آموزش زبان عربی متوسطه اول شهر نکا از نظر دبیران عربی و دانش آموزان شهر نکا" می‌باشد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

زبان عربی زبان دین و آیین و فرهنگ و تمدن اسلامی است و این زبان یکی از عوامل وحدت در بین جوامع و ملل مختلف دنیا با بیش از یک میلیارد مسلمان گشته است. آموزش زبان عربی به منظور درک مفاهیم دینی و قرآنی است لذا نیاز به انجام پژوهش‌های حاضر با توجه به اهداف بلند مدت و کوتاه مدت، مولفه‌های ذیل می‌باشند که عبارتند از:

۱- نیازهای دینی درک و فهم قرآن و نهج البلاغه و صحیفه سجادیه، احادیث نبوی و احادیث امامان معصوم و کتب فقهی و کتب تفسیر قرآن از ضرورت‌های آموزش زبان عربی است.

۲- ارتباطات سیاسی و تاریخی و اقتصادی و اجتماعی و ادبی... بسیار نزدیک میان ایرانیان و اعراب از گذشته تاکنون به علت هم‌جواری و دین مشترک از دیگر عوامل در بیان ضرورت آموزش عربی است.

۳- کثرت سفرهای زیارتی و سیاحتی به سوریه و عراق و لبنان و عربستان و فلسطین.

۴- نیاز دانشجویان رشته حقوق و الهیات و ادبیات به آشنایی با این زبان

۵- مهمتر از همه این است که کسی نمی‌تواند زبان فارسی را بطور صحیح بیاموزد مگر اینکه به زبان عربی آشنایی کامل داشته باشد چون بیش از یک سوم بسیاری از جملات فارسی را لغات و مشتقات و مصطلحات مختلف عربی تشکیل می‌دهد.

۶- آشنایی با متون مختلف دینی به منظور بیان ارزش‌ها و مسائل اخلاقی به شیوه‌ی غیرمستقیم^۷- تقویت توانایی درست‌خوانی و روان‌خوانی عبارتها و متون دینی^۸- آشنای با واژگان کثیرالاستعمال قرآنی.

فرضیات پژوهش

فرضیه (۱) - بنظر می‌رسد ازدیدگاه دبیران اهداف آموزشی زبان عربی در مقطع متوسطه اول با معیارهای انتخاب هدف در برنامه درسی متناسب باشد.

فرضیه (۲) - بنظر می‌رسد ازدیدگاه دبیران محتوای کتب درسی عربی در مقطع متوسطه اول با معیارهای انتخاب محتوای در برنامه درسی متناسب باشد.

فرضیه (۳) - بنظر می‌رسد ازدیدگاه دبیران میزان آگاهی معلمان زبان عربی طی دوره های آموزشی که گذرانده اند مناسب باشد.

فرضیه (۴) - بنظر می‌رسد ازدیدگاه دانش آموزان نظام آموزشی زبان عربی توانسته است به اهداف تعیین شده در برنامه درسی دست یابد.

فرضیه (۵) - بنظر می‌رسد ازدیدگاه آموزش زبان عربی دانش آموزان را به مهارت های اساسی زبانی (خواندن ، نوشتن ، صحبت کردن و شنیدن) مجهز کرده باشد .

فرضیه (۶)- بنظر می‌رسد نظام آموزش زبان عربی ازدیدگاه دانش آموزان نسبت به زبان عربی و یادگیری آن انگیزه و علاقه لازم ایجاد نموده است.

فرضیه (۷) - بنظر می‌رسد ازدیدگاه دانش آموزان آموزش زبان عربی توانسته است آنها را با راهبردهای یادگیری زبان عربی آشنا نموده باشد.

تعاریف اصطلاحات

الف-تعریف نظری

کارآمدی

کارآمدی را به معنای «موفقیت در تحقق اهداف با توجه به امکانات و موانع» می‌توان تعریف کرد؛ از این رو، کارآمدی هر پدیده براساس سه شاخصه اهداف، امکانات و موانع آن پدیده مشخص می‌گردد. هر چه پدیده ای با توجه به سه شاخصه مذکور، در تحقق اهدافش موفق باشد، به همان مقدار کار آمد است (پگاه حوزه - هفدهم بهمن ۱۳۸۳، شماره ۱۵۳).

تدریس

تدریس در لغت به معنای یاددادن، درس دادن، آموزش دادن، آموزاندن و در اصطلاح فرآیند انتقال دانش، انتقال مهارت و یا ایجاد نگرشی در یادگیرنده است که در آن یاددهنده فعال مطلع و آماده‌آموختن است. تدریس یعنی فراتر رفتن، جایگزین کردن و گاهی شکستن قواعد روز مره اطلاعات (شعبانی، ۱۳۸۹: ۲۵).

ارزشیابی برنامه درسی

ارزشیابی برنامه درسی طبق نظر متخصصان مختلف تعلیم و تربیت تعاریف مختلفی دارد؛ اما معنای لغوی ارزشیابی «قضاوت یا تعیین ارزشی یا کیفی کردن» (سیف، ۱۳۷۷: ۱۷).

برنامه ریزی درسی

برنامه ریزی درسی به عبارت ساده، شامل تعیین محتوای برنامه دروس است. گاهی برنامه ریزی درسی، در مفهوم بسیار محدود آن، ممکن است مربوط به تعیین محتوای یک درس به خصوص شود، مثلاً برنامه ریزی درس ریاضی کلاس چهارم. ولی معمولاً دامنه عمل برنامه ریزی درسی وسیعتر از تعیین محتوای یک درس در یک کلاس است (فیوضات، ۱۳۷۳: ۴۴).

هدفهای درسی

هدف های درسی شامل تغییراتی هستند که انتظار می رود فراگرد آموزش و پرورش در کردار، گفتار، و پندار محصل ایجاد کند. پوشش هدفهای درسی خیلی وسیعتر از اکتساب معلومات می باشد. و شامل رشد فکری و تقویت قوای ذهنی، رشد و بلوغ عاطفی، پرورش مهارتهای بدنی، آموزش فرهنگی و اجتماعی، آموزش حرفه ای و تخصص، پرورش خوی (منش) و تحکیم شخصیت، و آماده ساختن انسان برای خویشتن شناسی و دگر آگاهی، درک صفا و زیبایی و خلاقیت زندگی، و بالاخره معرفت حق و حقیقت است (همان ص ۱۴۱).

هدف مواد درسی

هدفهای آموزش و پرورش در مقاطع مختلف تحصیلی از طریق مواد درسی که در برنامه پیش بینی شده است تحقق حاصل می کند. بنابراین هر ماده درسی هدفی نسبتاً کلی و هر قسمت از برنامه تفصیلی آن هدفی جزئی تر دارد، نیل به هدف هر ماده درسی در پایان دوره تحصیلی یا در پایان سال تحصیلی و نیل به هدف هر درس در ساعتی که برای آن در برنامه منظور شده می شود، امکان پذیر است (شکوهی، ۱۳۸۸: ۵۴).

زبان عربی

زبان عربی، زبان فرهنگ و تمدن اسلامی است و خاص قوم و ملتی نیست و اقوام و ملت‌های مختلف را از شرق دور تا قلب اروپا در بر می گیرد. اصل شانزدهم قانون اساسی «از آنجا که زبان قرآن و علوم معارف اسلامی عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است، این زبان باید پس از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه در همه کلاسهای و در همه رشته ها تدریس شود.» بر اساس نص صریح قانون اساسی درس زبان عربی به عنوان یکی از دروس اصلی و مهم دوره متوسطه اول و دوم محسوب می شود. این اصل در شمار اصول فرهنگی قانون اساسی جای گرفته و قانونگذاران کشور برای احیای مجدد نور قرآن در دل‌های فرزندان این سرزمین، تعلیم زبان قرآن را لازم دیده اند.

ویژگیهای زبان عربی

۱- اشتقاق پذیر بودن :

یکی از ویژگیهای زبان عربی، اشتقاق پذیر بودن آن است. منشأ ساختن کلمات در زبان عربی «ریشه» کلمه است که به کمک آن می توان صیغه های مختلف فعل را در زمانهای مختلف و اشکال متعدد اسم را (مانند اسم فاعل، اسم مفعول، صفت مشبیه، اسم مبالغه، مصدر میمی، اسم مکان و زمان، افعال التفضیل و ...) ساخت. بر خلاف زبان فارسی که یک زبان ترکیبی است و با استفاده از ترکیب (پیشوند و یا پسوند) از یک ریشه کلمات متعدد ساخته می شود.

۲- بی نیازی در واژگان :

زبان عربی در بُعد واژگان، یکی از بی نیازترین زبانهاست؛ به طوری که برای بیان همه مفاهیم و اندیشه هایی که به ذهن انسان خطور می کند، واژگانی خاص وجود دارد.

۳- ثابت بودن ساختار زبان

یکی از ویژگی‌هایی که خاص زبان عربی است، ثابت بودن ساختار آن است. زبان آدمی همچون آب جاری است. طبیعت زبان این است که بر اثر مرور زمان دستخوش تغییر می‌شود؛ اما زبان عربی یک وضعیت خاص دارد که آن را از زبانهای دیگر جدا کرده و مسیری خاص برای آن قرار داد است. بنابراین تنها زبانی که در طی قرون متمادی، ثابت بوده و خواهد بود، همین زبان قرآن یعنی زبان عربی است. (جوادی، ۱۳۹۱: ۵۸).

آموزش زبان عربی

در زبان مجموعه‌ای از نشانه‌ها و علائم صوتی وجود دارد که بر معانی و مفاهیم موجود دلالت می‌کند و وسیله‌ای است که برای ارتباط میان افراد یک اجتماع به کار می‌رود؛ بنابراین مفهوم زبان آموزی شامل همه مهارت‌هایی است که موجبات تفهیم و تفاهم را فراهم می‌کند. باید همه کوشش‌هایی که صرف آموختن زبان می‌شود در جهت پرورش و رشد ارکان چهارگانه آن؛ یعنی «شنیدن»، «گفتن»، «خواندن» و «نوشتن» باشد. روش‌های فعلی آموزش زبان به دو گروه بزرگ: روش‌های سنتی و روش‌های جدید تقسیم می‌شود: روش‌های سنتی نیز خود به دو روش تقسیم می‌شود:

۱- روش سنتی ترجمه و دستور ۲- روش مستقیم

روش سنتی ترجمه و دستور اولین و قدیمی‌ترین روش تدریس و آموزش زبان است که هنوز هم کاربرد فراوانی دارد. اکنون زبان عربی در کشور ما به همین شیوه تدریس می‌شود. اما روش مستقیم آموزش زبان تابع سه اصل است:

۱- آموزش زبان دوم بدون دخالت زبان مادری انجام می‌گیرد و معلم زبان از ترجمه کردن جملات به زبان مادری اجتناب می‌کند. ۲- یادگیری بر اساس تقلید شاگردان از معلم و تکرار جملات استوار است. ۳- شاگردان فقط از طریق مشاهده اشیاء معنی کلمات و اصطلاحات و مفاهیم زبان دوم را در می‌یابند. اما روش‌های جدید نیز خود به سه قسم تقسیم می‌شوند:

۱- روش سمعی و شفاهی (شنیداری - گفتاری) ۲- روش سمعی - بصری (شنیداری، دیداری)

۳- روش آموزش برنامه ریزی شده:

در روش‌های جدید زبان آموزی، روش سمعی - بصری کاربرد بیشتری دارد. این روش اصولاً یک روش گفت و شنودی است. اساس یادگیری زبان ابتدا به صورت شفاهی یعنی از طریق شنیدن، دیدن و در صحنه بودن است. در این روش هر یک از واحدهای درسی با یک گفتگوی پیوسته ۱۰ تا ۱۲ جمله‌ای کوتاه جریان پیدا می‌کند. (متقی زاده، ۱۳۹۰: ۶۶)

ب- تعاریف عملیاتی

آموزش زبان عربی

در این پژوهش منظور از آموزش زبان عربی میزان کارآمدی آن در درمدراس شهرنکا از طریق دیدگاه‌های دبیران عربی و دانش‌آموزان پایه هفتم مورد بررسی قرار می‌گیرند.

-**دبیران عربی:** در این پژوهش شامل کلیه دبیران گروه معارف دوره متوسطه اول شهرنکا بوده که به سوالات پرسشنامه پاسخ داده و سپس داده‌ها براساس روش‌های آماری مورد بررسی و تحلیل می‌گیرند.

-دانش آموزان

منظور از دانش آموزان در این پژوهش دانش آموزان پایه هفتم دوره متوسطه اول شهر نکابوده که در این تحقیق دیدگاه هایشان پیرامون نحوه آموزش زبان عربی در نظام آموزشی ما مورد بررسی و تحلیل می گیرند.

-کارآمدی آموزش زبان عربی

در این پژوهش کارآمدی آموزش زبان عربی شامل مولفه های ذیل می باشد:

- معیارهای انتخاب محتوا در برنامه ریزی درسی آموزش زبان عربی- رابطه محتوای کتب درسی عربی متوسطه اول با معیارهای انتخاب محتوا در برنامه ریزی درسی متناسب - میزان مهارت معلمان زبان عربی ، جهت تدریس عربی پایه هفتم - اهداف تعیین شده در برنامه درسی عربی متوسطه اول در ارتباط با نظام آموزشی ما - نقش تجهیزات آموزشی و رابطه آن با میزان مهارت های اساسی (خواندن ، نوشتن ، صحبت کردن و شنیدن) - میزان علاقمندی دانش آموزان به زبان عربی که- این متغیرها بعد از گردآوری داده ها در پرسشنامه ها از طریق روش های آماری توصیفی و استنباطی (آزمون مجذور کای) مورد تحلیل قرار می گیرند.

متغیرهای پژوهش: الف-متغیر وابسته : میزان کارآمدی آموزش زبان عربی متوسطه اول شهر نکا

ب- متغیر مستقل

-برنامه درسی -محتوای کتب عربی-روش های فعال تدریس-مهارت معلمان-علاقمندی دانش آموزان به درس عربی

متغیر مداخله گر: جنسیت دانش آموزان و دبیران-مدرک تحصیلی دبیران

روش و ابزار تحقیق

در این پژوهش از روش توصیفی از نوع زمینه یابی استفاده می شود. **جامعه آماری** ما کلیه دبیران عربی (گروه معارف) شهر نکا و کلیه دانش آموزان دختر و پسر پایه پایه هفتم شهر نکا ۹۵-۹۴ بوده و شیوه نمونه گیری در این پژوهش از شیوه ی نمونه گیری تصادفی براساس جنسیت و جدول کرجسی مورگان می باشد. به منظور گردآوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. پرسشنامه برای دو گروه به طور مجزا می باشد تعداد سوالات دانش آموزان در پرسشنامه ۲۰ مورد و برای دبیران عربی ۲۳ مورد انتخاب شد. در تحلیل کمی داده ها از درصد فراوانی و به کمک جداول و نمودارها نمونه ها مورد توصیف قرار گرفتند ، سپس در تحلیل آمار استنباطی از آزمون مجذور کای استفاده شد.

یافته ها و نتایج تحقیق

فرضیه (۱) - بنظر می رسد از دیدگاه دبیران اهداف آموزشی زبان عربی در مقطع متوسطه اول با معیارهای انتخاب هدف در برنامه درسی متناسب باشد.

جدول شماره ۱: توزیع درصد فراوانی پاسخ های دبیران به فرضیه (۱)

شماره	گویه ها	بسیار کم	کم	زیاد	بسیار زیاد
۱	به نظر شما هدف کلی آموزش زبان عربی تا چه اندازه با نیازهای جامعه ما مطابقت دارد؟	--	۲۴/۸	۶۶/۷	۸/۵
۲	به نظر شما هدف کلی آموزش زبان عربی تا چه اندازه با نیازهای دانش آموزان هماهنگ است؟	--	۴۰/۳	۵۰/۴	۹/۳

۸/۵	۴۸/۱	۳۸/۸	۴/۷	به نظر شما هدف کلی آموزش زبان عربی تا چه حد علاقه و انگیزه دانش آموزان را برای یادگیری زبان عربی بر می انگیزد؟	۳
۷/۸	۴۷/۳	۴۵	-	به نظر شما هدف کلی آموزش زبان عربی تا چه حد به روز و مطابق با نیازهای عصر کنونی است؟	۴

یافته های فرضیه یک نشان می دهد که اهداف آموزشی زبان عربی با معیارهای انتخاب هدف در برنامه درسی متناسب بودند

در بررسی فرضیه اول، با توجه به نظرات معلمان این نتیجه حاصل می شود که هدف آموزش زبان عربی در مدارس که فهم متون دینی است، با نیازهای جامعه و یادگیرندگان تطابق کافی دارد. در تحلیل یافته های مربوط به فرضیه اول، می توانیم بگوییم که شاید دلیل این اندیشه این باشد که در نظام آموزش رسمی کشور ما، درس های دینی و قرآن نیز با اهداف آشنایی و انس با دین و دلالت های آن گنجانده شده اند و از اینرو، تغییرات صورت گرفته در کتب جدید عربی با متناسب با نیازهای جامعه بوده است.

که یافته های این پژوهش با نتایج تحقیق حکیم زاده، متقیزاده و سلطانی نژاد (۱۳۹۲) و پاکیزه خو و همکاران (۱۳۸۵) همخوانی ندارد.

فرضیه (۲) - بنظر می رسد از دیدگاه دبیران محتوای کتب درسی عربی در مقطع متوسطه اول با معیارهای انتخاب محتوای در برنامه درسی متناسب باشد.

جدول شماره ۲: توزیع درصد فراوانی پاسخ های دبیران به فرضیه (۲)

شماره	گویه ها	بسیار کم	کم	زیاد	بسیار زیاد
۱	به نظر شما محتوی کتاب های درسی عربی متوسطه اول تا چه اندازه با اهداف آموزش زبان عربی هماهنگ است؟	۴/۷	۱۶/۳	۷۳/۶	۵/۴
۲	به نظر شما محتوی کتاب های درسی عربی متوسطه اول تا چه حد جالب و جذاب است؟	۱/۶	۳۴/۱	۵۵/۸	۸/۵
۳	به نظر شما محتوی کتاب های درسی عربی متوسطه اول چقدر با ویژگی ها و مقتضیات سنی دانش آموزان تناسب دارد؟	۱/۶	۲۹/۵	۵۶/۶	۱۲/۴
۴	به نظر شما تا چه حد میان زمان اختصاص داده شده به درس عربی و حجم کتاب های درسی عربی متوسطه اول تناسب وجود دارد؟	۱۴/۷	۲۶/۴	۴۶/۵	۱۲/۴
۵	به اعتقاد شما محتوی کتاب های درسی عربی متوسطه اول تا چه حد می تواند پایه ای برای یادگیری همیشگی و مستقل زبان عربی به وجود آورد؟	۱۰/۹	۲۷/۱	۳۴/۹	۲۷/۱
۶	محتوی کتاب های درسی عربی متوسطه اول تا چه حد میزان با مسائل روز ارتباط دارد؟	۳/۱	۳۶/۴	۵۱/۲	۹/۳

یافته های فرضیه دو نشان می دهد که محتوای کتاب درسی عربی در مقطع متوسطه اول با معیارهای انتخاب محتوای در برنامه درسی متناسب است، یافته های پژوهش در پاسخ به فرضیه دوم پژوهش، نشان دهنده تطابق محتوا با هدف، به روز بودن و جذاب بودن آن برای دانش آموزان است. همچنین، این محتوا می تواند دانش آموزان را آماده کند که به طور مستقل بتوانند زبان عربی را بیاموزند و از آن استفاده کنند. همانطور که می دانیم، نظام آموزشی کشور ما بسیار بر محتوای کتاب درسی، به عنوان تنها ابزار رسیدن به اهداف آموزشی، تکیه دارد؛ در حالی که کتاب درسی باید به عنوان جزئی از یک بسته آموزشی، در بردارنده فعالیت های یاددهی - یادگیری، منابع آموزشی گوناگون، آزمایشگاه و کارگاه و مانند آن باشد. در آموزش زبان غیرمادری، استفاده از لابراتوار زبان و وسایل کمک آموزشی، همچون چندرسانه ای ها، ضروری است؛ به نظر می رسد که

محتوای این کتابها با توجه به علایق و ویژگی‌های دانش‌آموزان در عصر کنونی و با توجه به زمان در دسترس برای تدریس این درس تدوین شده است. که یافته‌های این پژوهش با نتایج تحقیق متقی زاد(۱۳۹۱) و نیکوبخت(۱۳۸۹) همخوانی دارد. فرضیه (۳) - بنظر می‌رسد از دیدگاه دبیران میزان آگاهی معلمان زبان عربی طی دوره‌های آموزشی که گذرانده‌اند مناسب باشد.

جدول شماره ۳: توزیع درصد فراوانی پاسخ‌های دبیران به فرضیه (۳)

شماره	گویه‌ها	بسیار کم	کم	زیاد	بسیار زیاد
۱	دوره‌های آموزشی که شما گذرانده‌اید (شامل تربیت معلم، دانشگاه و دوره‌های ضمن خدمت) تا چه حد برای تسلط در تکلم به زبان عربی به شما کمک کرده‌اند؟	۲۲/۵	۴۸/۱	۲۴/۸	۴/۷
۲	وقتی مطلبی به زبان عربی می‌شنوید، تا چه حد قادر به درک معنا و پیام آن هستید؟	۷	۴۳/۴	۴۱/۹	۷/۸
۳	دوره‌های آموزشی که شما گذرانده‌اید (شامل تربیت معلم، دانشگاه و دوره‌های ضمن خدمت) تا چه حد در درک متون عربی، همچون ادعیه، روزنامه عربی (مقاله، یادداشت و...) شما را توانمند کرده‌اند؟	۱۰/۱	۴۰/۳	۴۶/۵	۳/۱
۴	دوره‌های آموزشی که شما گذرانده‌اید (شامل تربیت معلم، دانشگاه و دوره‌های ضمن خدمت) تا چه حد در نوشتن مطلبی به زبان عربی (مقاله، یادداشت و...) شما را توانمند کرده‌اند؟	۲۵/۶	۵۲/۷	۱۹/۴	۲/۳
۵	تا چه حد سعی می‌کنید در کلاس درس با زبان عربی صحبت کنید.	۱۳/۲	۶۴/۳	۱۷/۸	۴/۷
۶	تا چه حد در کلاس موقعیتی ایجاد می‌شود که با استفاده از نوار یا فیلم عربی فرصت گوش دادن به زبان عربی و درک مطلب گفتاری زبان عربی برای دانش‌آموزان فراهم شود؟	۲۰/۹	۵۵	۲۳/۳	۱/۰۸
۷	تا چه حد در کلاس موقعیتی ایجاد می‌شود که دانش‌آموزان به زبان عربی صحبت کنند؟	۳/۹	۶۵/۱	۲۵/۶	۵/۴
۸	تا چه حد در کلاس موقعیتی ایجاد می‌شود که دانش‌آموزان مطلبی به زبان عربی بنویسند؟	۱۷/۱	۵۸/۱	۱۹/۴	۵/۴
۹	تا چه حد بر خواندن و دریافت پیام و معنای متون عربی توسط دانش‌آموزان تاکید می‌شود؟	-	۱۴/۷	۶۲/۸	۲۲/۵
۱۰	تا چه حد درباره ارتباط درس عربی با دروس دیگر و ارتباط دروس عربی پایه‌های مختلف با یکدیگر اطلاع دارید؟	۳/۱	۲۱/۷	۵۸/۱	۱۷/۱
۱۱	تا چه حد از طرح درس روزانه برای دانش‌آموزان درس زبان عربی استفاده می‌کنید؟	-	۱۰/۱	۷۰/۵	۱۹/۴
۱۲	تا چه حد از وسایل کمک آموزشی، همچون کامپیوتر، پاورپوینت، جدول، فلش کارت... برای تدریس زبان عربی کمک می‌گیرید؟	۳/۱	۴۳/۴	۴۰/۳	۱۳/۲
۱۳	تا چه حد دانش‌آموزان را با فنون یادگیری زبان عربی (استفاده از فلش کارت برای حفظ کردن کلمات جدید یا کاربرد لغات در اشعار، آیات، احادیث و...) آشنا می‌کنید؟	۳/۹	۳۶/۴	۵۱/۲	۸/۵
۱۴	تا چه حد علاقمند هستید که در کلاس‌های آموزش ضمن خدمت معلمان عربی شرکت کنید؟	-	۱۵/۵	۴۱/۱	۴۳/۴
۱۵	چقدر در مورد تئوری‌ها، تحولات و وضعیت کنونی آموزش زبان خارجی آگاهی دارید؟	-	۵۶/۱	۲۱/۷	۱۳/۲
۱۶	تا چه میزان با روش‌های تدریس زبان خارجی (روش دستور و ترجمه، روش سمعی، زبانی و...) آشنایی دارید؟	۷/۸	۵۱/۹	۳۴/۱	۶/۲
۱۷	چقدر از اطلاعات خود در زمینه روش‌های تدریس زبان خارجی، در تدریس زبان عربی در کلاس استفاده می‌کنید؟	۳/۹	۲۱/۷	۶۵/۱	۹/۳

یافته های فرضیه سه نشان می دهد که میزان آگاهی معلمان زبان عربی طی دوره های آموزشی که گذرانده اند مناسب است. عبارتی تغییرکتب و برگزاری کلاس های آموزش ضمن خدمت تاثیر بسزایی در جهت افزایش مهارت های حرفه ای معلمان داشته است.

گرچه یافته های این پژوهش با نتایج و یافته های پژوهشی محققان چون: حکیم زاده، متقی زاده و سلطانی نژاد (۱۳۹۲) همخوانی ندارد. با توجه به نظر محققان می توان گفت متأسفانه معلمان به مهارت های زبانی عربی چندان مسلط نیستند، نمی توانند این مهارت ها را به دانش آموزان آموزش دهند و مهارت ها و شایستگی های حرفه ای آموزش زبان عربی، همچون آشنایی با روش های تدریس زبان دوم/ خارجی و فرهنگ عرب زبانان را ندارند. نمی توانیم انتظار داشته باشیم که در شرایطی که معلمان زبان عربی به مهارت های زبانی مسلط نیستند، درک صحیح و جامعی از روش های تدریس زبان ندارند، هرگز از زبان عربی در موقعیتی عملی استفاده نکرده اند و قادر به تدریس مهارت های زبانی نیستند، به نتایج قابل قبولی در زمینه آموزش زبان عربی برسیم. البته، ریشه همه این مسائل در نوع نگاه نظام آموزش رسمی ما به آموزش زبان عربی است. وقتی که آموزش زبان عربی فقط با هدف فهم متون دینی انجام می گیرد، انتظارات خاصی هم از معلمی نمی رود که آن را تدریس می کند؛ در حالی که با توجه به نقش مهم معلم در علاقه مند کردن دانش آموز به زبان غیرمادری، معلمان تحت هر شرایطی و با هر رویکردی باید درک کامل از یک زبان، فرهنگ گویشوران آن و نحوه کاربرد آن داشته باشند.

فرضیه (۴) - بنظر می رسد از دیدگاه دانش آموزان نظام آموزشی زبان عربی توانسته است به اهداف تعیین شده در برنامه درسی دست یابد.

جدول شماره ۴: توزیع درصد فراوانی پاسخ های دانش آموزان به فرضیه (۴)

شماره	گویه ها	بسیار کم	کم	زیاد	بسیار زیاد
۱	تا چه حد با تلفظ صحیح لغات و عبارات عربی آشنایی دارید؟	-	۲۰/۹	۵۹/۵	۱۹/۶
۲	درس عربی تا چه میزان توانسته است شما را در صرف و نحو عربی مسلط سازد؟	۱/۶	۳۶/۷	۴۵	۱۶/۶
۳	قواعدی که در کلاس یاد گرفتید تا چه حد به شما در فهم متون دینی یاری می رساند؟	۵/۹	۲۶	۴۷/۷	۲۰/۴
۴	متونی که در کلاس درس عربی خواندید تا چه حد توانسته است به شما در آشنایی با ارزش های اخلاقی کمک کند؟	۶/۷	۳۰	۳۹/۹	۲۳/۳
۵	با توجه به آنچه در درس عربی خوانده اید تا چه میزان عبارات عربی را ترجمه می کنید؟	۳/۵	۲۶/۵	۴۵/۸	۲۴/۱
۶	چقدر در باره ی ارتباط زبان فارسی و عربی اطلاعات دارید؟	۵/۹	۳۶/۷	۴۹/۳	۸
۷	تا چه میزان می توانید متون عربی را به طور صحیح و روان بخوانید؟	۴/۸	۱۸/۸	۴۶/۹	۲۹/۵

یافته های فرضیه ۴ نشان می دهد که که نظام آموزشی زبان عربی توانسته است به اهداف تعیین شده در برنامه درسی دست یابد.

در پاسخ به پرسش این پژوهش، با توجه به یافته ها، نتیجه گرفته می شود که اهداف برنامه درسی عربی متوسطه، در طیف قابل توجهی از دانش آموزان تحقق پیدا کرده است. حداقل انتظاری که از یک برنامه درسی انتظار می رود، این است که به اهداف از پیش تعیین شده اش برسد. نتایج نظرسنجی از دانش آموزان نشان می دهد که بیشتر آنان به اهداف مصوب برنامه درسی زبان عربی رسیده اند. شاید دلیل عمده این کاربردی نمودن یادگیری زبان عربی، تغییر محتوای کتب براساس نیاز روز و جامعه در توجیه هدفی که برای آموزش زبان عربی برگزیده است. که یافته های این پژوهش با نتایج تحقیق حکیم زاده (۱۳۷۸) همخوانی ندارد.

فرضیه (۵) - بنظر می رسد آموزش زبان عربی دانش آموزان را به مهارت های اساسی زبانی (خواندن، نوشتن، صحبت کردن و شنیدن) مجهز کرده باشد.

جدول شماره ۵: توزیع درصد فراوانی پاسخ های دانش آموزان به فرضیه (۵)

شماره	گویه ها	بسیار کم	کم	زیاد	بسیار زیاد
۱	زمانی که به یک مطلب عربی از رادیو یا تلویزیون گوش می دهید، تا چه حد معنی و پیام آن را درک می کنید؟	۴/۸	۵۳/۶	۳۵/۱	۶/۴
۲	تا چه حد می توانید به زبان عربی صحبت کنید؟	۱۶/۶	۴۹/۳	۳۰/۳	۳/۸
۳	زمانی که یک متن عربی را می خوانید، تا چه حد معنای آن را درک می کنید؟	۱/۱	۳۵/۳	۵۲/۵	۱۱
۴	آیا می توانید بدون اینکه معنای تکتک واژه های یک متن عربی را بدانید پیام و معنای کل متن را استنباط کنید؟	۱۳/۴	۴۷/۵	۳۳/۸	۵/۴
۵	تا چه حد قادرید مطلبی (نامه، یادداشت یا خاطره) را به زبان عربی بنویسید؟	۲۷/۶	۴۸	۱۹/۸	۴/۶

یافته های فرضیه ۵ نشان می دهد که آموزش زبان عربی دانش آموزان را به مهارت های اساسی زبانی (خواندن، نوشتن، صحبت کردن و شنیدن) مجهز کرده است.

دانش آموزان در حد متوسطی به مهارت های زبانی (شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن) دست یافته اند. این نتیجه با توجه به رویکرد مدارس در آموزش زبان عربی که رویکرد فهم متون دینی است، کاملاً منطقی است و هرگز دور از انتظار نیست. سؤال دیگری که به وجود می آید این است که اگر دانش آموزان نتوانند از این زبان در موقعیت واقعی استفاده کنند، چقدر به یادگرفتن آن گرایش پیدا می کنند و گذراندن یک دوره آموزش زبان، بدون مسلط شدن بر هیچ یک از مهارت های زبانی، تا چه حد منطقی و معقول به نظر می رسد.

یافته های پژوهشی حاضر با نتایج تحقیق، پاکیزه خو و همکاران (۱۳۸۵) و نیکو بخت (۱۳۸۹) همخوانی ندارد.

فرضیه (۶) - بنظر می رسد نظام آموزش زبان عربی از دیدگاه دانش آموزان نسبت به زبان عربی و یادگیری آن انگیزه و علاقه لازم ایجاد نموده است.

جدول شماره ۶: توزیع درصد فراوانی پاسخ های دانش آموزان به فرضیه (۶)

شماره	گویه ها	بسیار کم	کم	زیاد	بسیار زیاد
۱	با این جمله تا چه حد موافقت می کنید؟ > من از یادگیری زبان عربی لذتی نمی برم، اما برای موفقیت در امتحانات آن را مطالعه می کنم.<	۲۶/۳	۲۲/۸	۲۴/۴	۲۶/۵
۲	تا چه حد به دلیل احساس رضایت و لذتی که از خواندن زبان عربی دارید، آن را می خوانید؟	۹/۹	۲۹/۲	۳۹/۴	۲۱/۴
۳	تا چه حد به عربها و فرهنگ آنان علاقه دارید؟	۴۱	۲۷/۶	۲۱/۲	۱۰/۲
۴	با این جمله چقدر موافقت می کنید؟ من به دلیل علاقه ای که به قرآن و نهج البلاغه دارم، درس زبان عربی را می خوانم.	۹/۷	۳۵/۷	۳۰	۲۴/۷

یافته های فرضیه شش نشان می دهد که حدود ۲۵/۲۰٪ پاسخگویان به مقدار کم معتقد بودند که نظام آموزش زبان عربی، در دانش آموزان نسبت به این زبان و یادگیری آن انگیزه و علاقه لازم ایجاد نموده است. لذا با ۹۹٪ اطمینان می توانیم قضاوت کنیم که اکثر نمونه ها (۷۲/۶۵٪) زیاد و خیلی زیاد) معتقد هستند که نظام آموزش زبان عربی در دانش آموزان نسبت به این زبان و یادگیری آن انگیزه و علاقه لازم ایجاد نموده است. بنابراین فرضیه ششم تحقیق تأیید می گردد که نتایج این پژوهش با نتایج تحقیق، حکیمزاده، متقیزاده و سلطانی نژاد (۱۳۹۲)، حکیمزاده (۱۳۷۸)، امینی (۱۳۸۳)، عظیمی

(۱۳۸۲)، پاکیزه‌خو (۱۳۸۵)، شعبانی (۱۳۸۲)، اختری (۱۳۸۶) و حجت رسولی (۱۳۷۳) که کم‌علاقگی دانش‌آموزان به درس زبان عربی را تأیید می‌کنند، همخوانی ندارد.

یافته‌های پیشینه محققان مذکور عبارت بوده از: بیشتر دانش‌آموزان علاقه چندانی به زبان عربی و یادگیری آن ندارند. بیشتر دانش‌آموزان با راهبردهای یادگیری زبان عربی آشنا نیستند و مهارت استفاده از فرهنگ لغت عربی را ندارند؛ به این ترتیب، دیده می‌شود که پس از گذراندن ۶ سال دوره آموزش زبان عربی، همچنان با مهارت‌های یادگیری آن آشنایی چندانی ندارند و جالب است که ۷۲٪ دانش‌آموزان ابراز کرده‌اند که تقریباً هرگز از فرهنگ لغت عربی استفاده نکرده‌اند. یکی از دلایل اصلی این نقصان را می‌توانیم ناکارآمدی معلمان و بی‌اطلاعی آنان از روشها و فنون تدریس زبان دوم/خارجی دانست که یکی از مهمترین این فنون تدریس، آموزش راهبردهای یادگیری زبان است. همانطور که نتایج آزمونهای آماری درمورد یافته‌های پیشینه این پژوهش نشان می‌دهد، آموزش زبان عربی در آموزش و پرورش موفق نبوده است. برای برون رفت از این وضعیت، تلاش‌های همه‌جانبه‌ای لازم است. همکاری متخصصان دو حوزه تخصصی برنامه‌ریزی درسی و آموزش زبان عربی در دفتر تألیف کتب درسی، تا حد زیادی مشکلات مربوط به کتاب‌های درسی را حل می‌کند و به جذابیت درونی کتابها و کارآمدی آن کمک می‌نماید.

به نظر محققین درپیشینه این پژوهش، مهمترین راهکار برای ارتقای سطح آموزش زبان عربی در کشور، ارتقای سطح معلمان آموزش زبان عربی است. متخصصان حوزه تعلیم و تربیت در این ایده توافق نظر دارند که «مهم‌ترین عامل در تعیین موفقیت یا عدم موفقیت دانش‌آموزان، معلم کلاس است» معلم زبان، الگوی زبانی دانش‌آموز است؛ اگر معلم بر زبان مسلط نباشد، به آن علاقه نداشته به مباحث مربوط انگیزه نشان ندهد، ضرورتی در دانستن و به‌کار بستن آن نبیند و دانش و مهارت تدریس آن را نداشته باشد، همه تلاشهایی که برای اصلاح کتابهای درسی یا افزایش ساعات آموزش زبان اختصاص می‌دهیم، بی‌نتیجه خواهد بود. آموزش معلمان در دو سطح آموزش پیش از خدمت (در سطح دانشگاه فرهنگیان و تربیت معلم) و ضمن خدمت، باید به‌طور اصولی انجام گیرد. تدوین الگوی برنامه درسی تربیت معلم زبان عربی یکی از ضروری‌ترین نیازها در حیطه آموزش پیش از خدمت معلمان است. برای بهینه‌سازی آموزش ضمن خدمت معلمان، باید به تقویت گروههای آموزشی معلمان عربی و انتخاب سرگروه‌های ماهر و دانا برای هدایت صحیح فعالیتهای معلمان زبان عربی پردازیم؛ زیرا پژوهشهای اخیر درزمینه آموزش معلمان، تأکید زیادی بر اجتماعات یادگیری معلمان دارد. همچنین، بهتر است برخی از دوره‌های آموزشی معلمان عربی در کشورهای عرب زبان برگزار شود. با توجه به نتایج مصاحبه محقق با متخصصان آموزش زبان عربی در دانشگاه‌ها، یکی از مهمترین دلایل ناکارآمدی معلمان زبان عربی و بی‌علاقگی آنها به تدریس این زبان، این است که خودشان مورد استفاده‌ای برای این زبان نمی‌بینند. با برگزاری اردوهای آموزشی در کشورهای عرب‌زبان، زمینه‌ای برای استفاده از این زبان توسط معلمان این رشته فراهم گردد.

فرضیه (۷) - بنظر می‌رسد از دیدگاه دانش‌آموزان آموزش زبان عربی توانسته است آنها را با راهبردهای یادگیری زبان عربی آشنا نموده باشد.

جدول شماره ۷: توزیع درصد فراوانی پاسخ‌های دانش‌آموزان به فرضیه (۷)

شماره	گویه‌ها	بسیار کم	کم	زیاد	بسیار زیاد
۱	تا چه میزان از نحوه کار با فرهنگ لغات عربی اطلاع دارید	۲۰/۴	۳۱/۹	۴۱	۶/۷
۲	جقدر در باره فنون عربی (گوش دادن تقویت خواندن عربی آگاهی دارید؟	۱۵/۵	۳۹/۷	۳۱/۹	۱۲/۹
۳	تا چه حد از این فنون برای تقویت توانایی‌های خود در زبان عربی بهره می‌گیرید.	۱۲/۶	۲۷/۱	۴۳/۴	۱۶/۹
۴	تا چه حد از فرهنگ لغت عربی استفاده می‌کنید؟	۱۸/۲	۳۴	۳۳/۵	۱۴/۲

بحث و نتیجه گیری

یافته های فرضیه هفت نشان می دهد که حدود یک درصد پاسخگویان به مقدار خیلی کم معتقد بودند که آموزش زبان عربی توانسته است دانش آموزان را با راهبردهای یادگیری زبان عربی آشنا نماید. لذا با ۹۹٪ اطمینان می توانیم قضاوت کنیم که اکثر نمونه ها (۶۵/۶۹٪ زیاد و خیلی زیاد) معتقد هستند که آموزش زبان عربی توانسته است دانش آموزان را با راهبردهای یادگیری زبان عربی آشنا نماید. بنابراین فرضیه هفتم تحقیق تأیید می گردد. که نتایج این پژوهش با نتایج تحقیق، حکیم-زاده، متقیزاده و سلطانی نژاد (۱۳۹۲)، امینی (۱۳۸۳)، عظیمی (۱۳۸۲)، پاکیزه خو (۱۳۸۵)، شعبانی (۱۳۸۲) و اختری (۱۳۸۶) که فنون تدریس و راهبردهای یادگیری در آموزش زبان عربی در ایران نامطلوب است، همخوانی ندارد.

در تفسیر فرضیه هفت تحقیق حاضر می توان گفت: تدریس بخشی از آموزش است و همچون آموزش یک سلسله فعالیت های منظم، هدفدار و از پیش تعیین شده را در بر می گیرد و هدفش ایجاد شرایط مطلوب یادگیری از سوی معلم است. به آن قسمت از فعالیت های آموزشی که به وسیله ی رسانه ها و بدون حضور و تعامل معلم با دانش آموزان صورت می گیرد به هیچ وجه تدریس گفته نمی شود. بنابر این آموزش معنایی عامتر از تدریس دارد. به عبارت دیگر می توان گفت هر تدریسی آموزش است، ولی هر آموزشی ممکن است تدریس نباشد.

الگو، معمولاً به نمونه کوچکی از یک شیء یا به مجموعه ای از اشیای بی شمار گفته می شود که ویژگیهای مهم و اصلی آن شیء بزرگ یا اشیاء را داشته باشد. الگوی تدریس، چهارچوب ویژه ای است که عناصر مهم تدریس در درون آن قابل مطالعه است. انتخاب یک الگوی تدریس، بستگی به نوع آگاهی معلم از فلسفه و نگرشهای تعلیم و تربیت خواهد داشت. تدریس یک فرآیند است و فعالیتی است که در داخل یک الگو صورت می پذیرد.

چهار ویژگی خاص کلاس آموزشی زبان عربی عبارتند از: الف) وجود تعامل بین معلم و دانش آموزان ب) فعالیت بر اساس اهداف معین و از پیش تعیین شده ج) طراحی منظم با توجه به موقعیت و امکانات د) ایجاد فرصت و تسهیل یادگیری.

در تدریس عربی و شاداب سازی فضای کلاس درس توجه به الگوی تدریس زیر بسیار مهم می باشد که عبارتند از:

- ۱- تعیین هدفهای تدریس و هدفهای رفتاری: معلم باید هدفهای تدریس خود را به صورتی عینی و قابل اندازه گیری تعریف و مشخص کند.
- ۲- تعیین رفتار ورودی و ارزشیابی تشخیصی: اصطلاح رفتار ورودی در اینجا منعکس کننده کلیه یادگیریهای گذشته فراگیران، تواناییهای عقلی، وضع انگیزشی و برخی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر در یادگیری و میزان رشد آنان است.
- ۳- تعیین شیوه ها و وسایل تدریس: در این مرحله معلم با آگاهی از شرایط و موقعیت آموزشی یکی از روشها مانند روش سخنرانی، آزمایشی، آموزش انفرادی و ... را انتخاب کند و وسایل تدریسی را نیز با توجه به مفاهیم و شرایط و ویژگیهای فراگیران را برگزیند.
- ۴- سازماندهی شرایط و موقعیت آموزشی: معلم باید قادر باشد که با ابتکار و خلاقیت، حداکثر استفاده از امکانات موجود، در امر تدریس و تحقق اهداف آموزشی را ببرد.
- ۵- ارزشیابی و سنجش عملکرد: معلم در این مرحله علاوه بر ارزشیابی های معمولی می تواند عملکرد شاگردان را در موقعیتهای متعدد، مانند انجام دادن پروژه، شرکت در فعالیتهای آموزشی و ... را ارزیابی کند و در صورت عدم موفقیت با توجه به نتایج ارزشیابی به ترمیم و اصلاح مراحل قبلی الگو اقدام کند.

همچنین جهت فعال سازی درس عربی در فرایند یاددهی-یادگیری توأم با شادابی فضای کلاس موارد ذیل حائز اهمیت می باشد:

۱. در اولین روز شروع سال تحصیلی، فضای کلاس را با آشنایی دانش‌آموزان با یکدیگر و سپس بازی و سرگرمی شروع شود. ۲. اهمیت به بازدیدهای علمی. ۳. تنوع در روش‌های تدریس مانند: قصه‌گویی-بارش فکری-بحث گروهی. ۴. ابزار و وسایل کمک‌آموزشی مانند کارت‌های بازی و یا هر وسیله‌ی کمک آموزشی که کاربرد بازی هم داشته باشد، استفاده شود. ۵. دبیران خودشان را کامل معرفی کنند و کمی هم درباره‌ی خانواده‌شان برای آن‌ها صحبت کنند. مثلاً "این که چند فرزند دارند و سن آن‌ها چه قدر است و برالی یادگیری زبان عربی تلاش می‌نمایند. ۶. دبیران تلاش کنند با گفتار ساده و صمیمی به بچه‌ها نزدیک شوند. ۷. تشویق کلید موفقیت است. برای هر حرکت مثبت، آن‌ها را تشویق کنند. ۸. ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان را بشناسند. ۹. نحوه‌ی برقراری ارتباط روانی و کلامی با دانش‌آموزان را شناسایی کنند. ۱۰- زمان‌بندی را به دانش‌آموزان آموزش دهند زیرا یکی از راه‌های مهارت زبان خارجی مدیریت در زمان است. ۱۱- آن‌ها را با منابع معتبر علمی مانند دایره‌المعارف‌ها آشنا نمایند. ۱۲- اینترنت و رایانه و طرز استفاده‌ی صحیح از آن‌ها را به تدریج و با برنامه‌ریزی به دانش‌آموزان بیاموزند؛ حتی اگر این آموزش به صورت تئوری باشد. ۱۳- شیوه‌ی برگزاری آزمون‌ها، چه کلاسی و چه آزمون‌های ترم را برایشان توضیح دهند. ۱۴- دبیران منعطف باشند؛ با وجودی که باید به اصول و مقررات تعیین شده پای‌بند بوده تا دانش‌آموزان هم به تعهداتشان به خوبی عمل کنند، اما در بعضی شرایط باید انعطاف‌پذیر باشند. ۱۵- در اولین آزمون‌ها، برگه‌ها را همراه خود دانش‌آموزان تصحیح کنیم تا ترس از امتحان برطرف شود. ۱۶- کلاس درس را با نشاط آغاز کنند. خواندن یک سرود دسته‌جمعی، چند حرکت ساده‌ی تردستی در کلاس و کارهای دیگری از این دست، باعث ایجاد نشاط در دانش‌آموزان می‌شود. ۱۷- کلاس درس را سروقت آغاز کنند تا در عمل بچه‌ها را به نظم عادت دهند. ۱۸- هر روز در پایان تدریس، چند پرسش شفاهی مطرح نموده تا به این ترتیب ارزیابی بهتری از میزان فراگیری دانش‌آموزان انجام گیرد. ۱۸- برای شروع تدریس، از تصویر، طرح، معما، چند پرسش خاص و یا هر شیوه‌ی دیگری که ذهن بچه‌ها را درگیر می‌کند، استفاده شود (طوفان ذهن برای فراگیری بهتر مفاهیم). ۱۹- پیش از شروع مبحث جدید، پرسش‌های دانش‌آموزان از مبحث قبلی را روی تخته‌سیاه نوشته و بکوشش شود با مشارکت بچه‌ها، پاسخ و پرسش‌ها را بیابند. ۲۰- تا پیش از رفع اشکالات دانش‌آموزان، مبحث جدیدی را آغاز ننمایند. ۲۱- از دانش‌آموزان بخواهند برنامه‌ها و آرزوهای خود را روی برگه‌ای بنویسند و یک کپی از آن را پیش خودشان نگه دارند و اصل برگه را به شما بدهند. به این ترتیب، شما از اهداف آن‌ها آگاه شده و آن‌ها هم اهدافشان را از یاد نمی‌برند.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. نهج البلاغه
۳. اسماعیل تبار مهدی، ۱۳۸۶، فلسفه آموزش و پرورش، تهران، انتشارات فرهنگ سبز، چاپ اول.
۴. امینی، لطیف ۱۳۸۳. بررسی علل بی‌علاقگی دانش‌آموزان به درس عربی (دبیرستان شهید مطهری گیلان غرب)». بازیابی شده در مهر ۱۳۹۰، مجله اشکوب.
۵. بهناز پور، محمد، ۱۳۸۹، مصاحبه مولفان کتاب پیام‌های آسمان، مجله رشد (آموزش راهنمایی تحصیلی)، دوره ۱۶، شماره ۴.
۶. پروند، محمد حسن، ۱۳۷۹، مقدمات برنامه ریزی آموزشی و درسی، تهران، شیوه، چاپ اول.
۷. پروینی، خلیل ۱۳۸۹. بررسی و نقد روش آموزش زبان عربی به شیوه مستقیم، پژوهش زبان و ادبیات تطبیقی (جستارهای زبانی). ۵۱. ش ۲.
۸. حقدوست راد، سیده زهرا ۱۳۸۸. موانع یادگیری درس عربی در دوره متوسطه از دیدگاه دانش‌آموزان و دبیران». کتاب ماه ادبیات. ش ۲۷.

۹. حکیمزاده، رضوان ۱۳۷۸. ارزشیابی از میزان موفقیت کتاب جدیدالتألیف عربی دوم راهنمایی در نیل به اهداف مورد نظر. پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه علامه طباطبایی .
۱۰. خاقانی، محمد؛ لیاقتدار، محمدجواد و طوبی پاکیزه خو ۱۳۸۵. بررسی علل کم علاقه‌گی دانش آموزان دبیرستان به درس عربی از دیدگاه دبیران شهر شیراز». انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی. س ۲. ش ۵.
۱۱. خلاصه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، آذر ماه ۹۰، فصل ششم.
۱۲. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، پاییز ۱۳۸۰ فلسفه تعلیم و تربیت، ج ۱، تهران، سمت، چاپ چهارم.
۱۳. رفیع پور، فرامرز. ۱۳۸۷، تکنیک های خاص تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، شرکت سهامی انتشار، چاپ پنجم
۱۴. روشندل علی اکبر، ۱۳۹۰، تحلیل محتوای کتاب های فارسی (بخوانیم و بنویسیم) دوره ابتدایی از منظر تربیت دینی، پایان نامه کارشناسی ارشد، ساری دانشگاه آزاد اسلامی،
۱۵. زارع زاده منیر (کارشناس دفتر تالیف و برنامه ریزی کتب درسی)، دی ماه ۱۳۹۰، ماهنامه رشد آموزش راهنمایی تحصیلی ۴ ، دوره هفدهم، شماره پی در پی
۱۶. شعبانی، حسن، ۱۳۸۶، مهارت های آموزشی و پرورشی، جلد اول (روشها و فنون تدریس)، تهران، سمت، چاپ بیست و یکم
۱۷. شکوهی، غلامحسین، ۱۳۸۷، تعلیم و تربیت و مراحل آن، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ بیست و دوم
۱۸. صافی، احمد، بهار ۱۳۷۳، سیر تحول در برنامه های درسی دوره راهنمایی تحصیلی ایران، نشریه روان شناسی و علوم تربیتی «تعلیم و تربیت (آموزش و پرورش)»، شماره ۳۷
۱۹. صباغی دهکلایی رقیه، ۱۳۸۹، تحلیل محتوای کتاب آموزش حرفه و فن بر اساس تکنیک ویلیام رومی و نظر دبیران استان مازندران، پایان نامه کارشناسی ارشد، ساری. دانشگاه آزاد اسلامی.
۲۰. صدیق اورعی، زینب ۱۳۸۲. سنجش گرایش دانش آموزان دبیرستانی به درس عربی .رشد عربی ش ۱۲.
۲۱. طاهری هاجر، ۱۳۸۹، تحلیل محتوای کتب درسی مقطع راهنمایی بر اساس مولفه های میراث فرهنگی، پایان نامه کارشناسی ارشد، ساری، دانشگاه آزاد اسلامی .
۲۲. عظیمی هاشمی، مژگان ۱۳۸۲. بررسی میزان رغبت دانش آموزان دوره متوسطه (رشته های نظری) رشد عربی ش ۱۰.
۲۳. علیمردان، محمد علی، ۱۳۸۲، مجموعه قوانین و مقررات دوره راهنمایی، تهران، آزمون نوین، چاپ اول
۲۴. فتحی واجارگاه، کورورش ۱۳۸۸. اصول و مفاهیم برنامه ریزی درسی. تهران: بال.
۲۵. فتحی واجارگاه، کورش، ۱۳۸۴، اصول برنامه ریزی درسی، تهران، ایران زمین، چاپ سوم
۲۶. فضل الهی، ملکی توانا، سیفاله، منصوره، سال دوم، بهار و تابستان ۱۳۸۹، روش شناسی تحلیل محتوا با تاکید بر تکنیک های خوانایی سنجی و تعیین ضریب درگیری متون، دو فصلنامه پژوهش ۳، شماره اول
۲۷. فیوضات یحیی، ۱۳۷۳، مبانی برنامه ریزی آموزشی، تهران، نشر ویرایش ، چاپ اول
۲۸. قریشی، سعید، آذر ۱۳۸۲، مقاله تغییر در کتاب درسی آری یا نه؟ نشریه روان شناسی و علوم تربیتی، رشد معلم، شماره ۱۷۷
۲۹. کاظمی علی، ۱۳۹۰ پیام های آسمان سال اول راهنمایی تحصیلی (کد ۱۰۵)، تهران، شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی، چاپ پنجم،
۳۰. کمالی تری، راحله، ۱۳۹۱، تحلیل محتوای کتاب درسی علوم تجربی پایه چهارم ابتدایی از نظر میزان توجه به خلاقیت (از دید مدیران و آموزگاران مدارس ابتدایی استان مازندران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، ساری، دانشگاه آزاد اسلامی
۳۱. گال مردیت، بورگ والتر، گال جوینس، ۱۳۸۶، مترجم احمد رضا نصر و جمعی از مترجمان، روشهای تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی (جلد اول) ، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.

۳۲. گروه تعلیم و تربیت دینی، ۱۳۸۸، راهنمای برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی، تهران، دفتر برنامه ریزی و تالیف کتب درسی.
۳۳. لشکر بلوکی، ۱۳۸۹، غلامرضا، جعفری، ناصر، فضل‌خانی، منوچهر، برنامه ریزی آموزشی و آموزش برنامه ریزی، تهران، ابوعطا، چاپ سوم.
۳۴. لطف آبادی حسین، ۱۳۹۰، روش شناسی پژوهش در روانشناسی و علوم تربیتی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ اول
۳۵. لوی الف، ۱۳۸۷، ترجمه مشایخ فریده، مبانی برنامه ریزی آموزشی و برنامه ریزی درسی مدارس، چاپ تهران، مدرسه برهان، بیست و پنجم.
۳۶. متقیزاده، عیسی و حمیدرضا میرحاجی ۱۳۸۷. عربی ۳ نظری (رشته های علوم تجربی - ریاضی و فیزیک). تهران: شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران.
۳۷. متقیزاده، عیسی؛ حاجیزاده، مهین و کاوه خضری ۱۳۹۱. نگاهی به کتاب عربی اول دبیرستان براساس الگوها و ملاکهای تحلیل و سازماندهی محتوا. جستارهای زبانی. د. ۵.
۳۸. متوسل آرانی، محمود، فروردین ۹۱، تغییر کتاب دینی، ماهنامه رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، دوره ۱۷، شماره ۷، شماره پی در پی ۹۷
۳۹. مجیدی موسی، زمستان ۱۳۶۴، نشریه روان‌شناسی و علوم تربیتی، تاریخچه مختصر کتاب های درسی و سیر تطور آن در ایران «تعلیم و تربیت آموزش و پرورش» شماره ۴
۴۰. محمدی فر، غلامرضا، نگاهی به کاربرد های روش تحلیل محتوا، پیام پژوهش، سال هشتم، شماره ۸۸
۴۱. محدثی، جواد، ۱۳۸۸، روشها، قم، معروف، چاپ پانزدهم
۴۲. مطهری مرتضی، ۱۳۷۱، مسأله شناخت، تهران، صدرا، چاپ ششم
۴۳. مظلومی، رجبعلی، ۱۳۸۶، گامی در مسیر تربیت اسلامی، تهران، نشر آفاق، چاپ هشتم
۴۴. ملکی، حسن، ۱۳۸۷، برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)، مشهد، پیام اندیشه، چاپ دهم
۴۵. ملکی حسین، ۱۳۸۲، دین و برنامه ی درسی، تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، چاپ اول
۴۶. موسی پور، نعمت الله، پاییز و زمستان ۱۳۷۰، ارزشیابی شیوه ارائه محتوای کتابهای فرهنگ اسلامی، تعلیمات دینی مقطع ابتدایی، نشریه روان‌شناسی و علوم تربیتی تعلیم و تربیت آموزش و پرورش، شماره ۲۷ و ۲۸
47. Aladdin , A,(2009), ((Non-Muslim Malaysian learners of Arabic: Arabic : An investigatigation of their attitudes and motivation towards learning Arabic as a foreign k\language in a Multuechnic and MsnicultutalMalasiaProcedia Social Behavioral Sciences, 9(2019) , pp 1805-1811.
48. Chastain , K. (1980).Developing Second Lange Skills Theory and Practice U.S.A: Harcourt brace Jovanovuch.

Evaluation of the Effectiveness of Arabic Language Teaching in Secondary Schools from the Perspective of the Teachers and Students of Neka City (2016-2017)

Abdollah Soleimani¹ , Hossein Yusofi Amoli² , Hassan Goodarzi Lamraski³

¹ M.A graduate in Arabic Language and Literature Mazandaran University, Faculty of Humanities, Department of Arabic Language and Literature.

² Associate professor and a faculty member, Mazandaran University, Faculty of Humanities, Department of Arabic Language and Literature.

³ Associate professor and a faculty member, Mazandaran University, Faculty of Humanities, Department of Arabic Language and Literature.

Abstract

Both Arabic and English languages are taught as foreign languages in the educational system of our country, but the Arabic language is of particular importance because of the recommendation of our religious scholars to learning this language and the emphasis that the Constitution of the Islamic Republic of Iran puts on teaching this language. This study aims to evaluate the efficiency of teaching the Arabic Language in the secondary schools from the perspective of teachers and students of grade seven in the city of Neka. This is a descriptive survey type of research in which two self-designed questionnaires have been used to measure the teachers and students' viewpoints. The study population includes all of the male and female Arabic teachers and students of grade 7 in the city of Neka in the academic year 2016-2017. The research sample was selected using stratified random sampling method and based on Morgan - Krejcie Table. The findings of the present study show that teaching the Arabic Language as a second / foreign language in our educational system has received no scientific attention and it is thus far from the ideal level so that drastic changes as well as collaboration from different sectors are required in order to achieve the desired results. The most important strategy to improve the current status is to promote education through in-service teaching.

Keywords: Arabic Language, Grade seven of secondary level, efficiency, curriculum, Arabic teachers of the city of Neka, students.
